

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

No9
2025

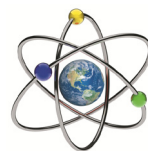
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

PSIXOLOGIYA YO'NALISHI

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 40 sahifa,
1-avgust, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapiirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №136361

MUNDARIJA

BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINING INTELLEKTUAL RIVOJLANISHIDA PEDAGOG SHAXSINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	8
Ashurov Ramzidin Ramazonovich	
SUITSIDIAL HOLATLARNI KELITIRIB CHIQUVCHI OMILLAR	11
Sadilloev Odiljon Oripovich	
MAHKUM SHAXSINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI O'RGANISH YUZASIDAN ILMIY TAHLILLAR	15
Turdiyev Zafar Erkinovich	
TALABALARDA KORRUPTION XULQ-ATVORG A IJTIMOY-PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI	18
Xamidov Mansurjon Abduxalilovich	
AYOLLARDA KETISH ISTAGI FENOMENI VA MIGRATSIYA MOTIVLARINING PSIXOLOGIK DETERMINANTLARI (ICHKI MIGRANT AYOLLAR MISOLIDA)	21
Sadullayeva Jamilaxon Ibodilla qizi	
HARBIY XIZMATCHILARDA PSIXIK O'ZINI O'ZI BOSHQARISH DOIRASIDA PSIXOLOGIK HIMOYA MEXANIZMLARINING QO'LLANILISH XUSUSIYATLARI.....	30
Qiyomxo'jayeva Madina Rustambek qizi	
NAMANGAN OILALARIDA SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING IJTIMOY-PSIXOLOGIK TAVSIFI	35
Turg'unboyeva Azizaxon G'ulomovna	

NAMANGAN OILALARIDA SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK TAVSIFI

Turg'unboyeva Azizaxon G'ulomovna

Namangan davlat pedagogika instituti
psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Annotatsiya: Maqolada Namangan oilalaridagi shaxslararo munosabatlarning turlari, ularning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari, shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar va amalda uchraydigan muammolar tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida oila a'zolari o'rtasidagi kommunikatsiya, hissiy yaqinlik va ijtimoiy rollar tizimi ham o'rganilgan. Shuningdek, milliy qadriyatlarining oila ichki munosabatlariga ta'siri hamda an'anaviy va zamonaviy tendensiyalar o'rtasidagi muvozanat yoritilgan. Shu asosda, oilaviy munosabatlarni yanada yaxshilash, ziddiyatlarni kamaytirish va barqaror psixologik muhitni shakllantirish bo'yicha aniq taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: milliy xarakter, milliy o'zlik, etnopsixologiya, gender, oila, hudud, tajriba, qiyofa, ota-ona va farzand, tarbiya, ong, shaxs, mazmun, munosabat.

Abstract: This article analyzes the types of interpersonal relations in Namangan families, their socio-psychological characteristics, influencing factors, and existing challenges. The study explores family communication, emotional closeness, and the system of social roles among family members. Particular attention is given to the impact of national values on family dynamics and the balance between traditional and modern tendencies. Based on the findings, specific proposals and recommendations are provided to improve family relations, reduce conflicts, and promote a stable psychological environment.

Key words: national character, national identity, ethnopsychology, gender, family, region, experience, image, parents and children, upbringing, consciousness, personality, content, relations.

Аннотация: В данной статье анализируются типы межличностных отношений в наманганских семьях, их социально-психологические особенности, факторы формирования и существующие проблемы. В ходе исследования были изучены особенности коммуникации между членами семьи, уровень эмоциональной близости и система социальных ролей. Особое внимание уделено влиянию национальных ценностей на внутрисемейные отношения, а также балансу между традиционными и современными тенденциями. На этой основе предложены конкретные рекомендации по улучшению семейных отношений, снижению конфликтности и формированию устойчивой психологической среды.

Ключевые слова: национальный характер, национальная идентичность, этнопсихология, гендер, семья, регион, опыт, образ, родители и дети, воспитание, сознание, личность, содержание, отношения.

KIRISH

Har bir jamiyatning barqarorligi va rivoji oila institutining mustahkamligiga bog'liq. Oila ichidagi shaxslararo munosabatlar nafaqat shaxsning ruhiy holati, balki uning ijtimoiy faolligi, qadriyatlarga munosabati va kelajakdagi shaxsiy qarorlariga ham ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, an'anaviy oilaviy munosabatlar ustuvor bo'lgan Namangan viloyatida shaxslararo muloqot, rollar taqsimoti va o'z'aro insoniy munosabatlarning o'ziga xos xususiyatlari mavjud.

SHaxslararo munosabatlar psixologiyasi — shaxsning boshqalar bilan o'zaro ta'sir jarayonidagi emotsional, ijtimoiy va kommunikativ xususiyatlarini o'rganadigan sohadir. Bu munosabatlar mazmuni oiladagi har bir a'zoning ijtimoiy roli, shaxsiy ehtiyojlari va tarbiya sababli shakllangan intilishlari bilan bog'liq.

Namangan viloyatidagi oilalarda shaxslararo munosabatlarning ijtimoiy-psixologik tavsifini o'rganish orqali biz etnopsixologik omillar, urf-odatlar, gender rollari va milliy qadriyatlarning qanday shaklda insonlar o'rtasidagi munosabatlarga ta'sir ko'rsatayotganini aniqlash imkoniga ega bo'lamiz. Shuningdek, bu munosabatlarda uchrayotgan ziddiyatlar, muloqotdagi cheklovlar va shaxsiy pozitsiya zaifligi kabi muammolarni ochib berish ham maqsad qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Shaxslararo munosabatlar – bu real hayotda o'zaro fikrlovchi va his etuvchi insonlar muloqotlarida jamlanuvchi munosabatlardir. Muloqot jarayonidagi o'zaro ta'sir etish natijasida ro'y beradigan ijtimoiy psixologik hodisadir. Shaxslararo munosabatlar – insonlarning o'zaro ichki kechinmalariga bog'liq bo'lib, xarakterlarida tashqi namoyon bo'luvchi shaxslararo o'zaro ta'sirning usullari, insonlarning birgalikdagi faoliyatlari va muloqotlari jarayonida bir-birlariga o'tkazadigan o'zaro ta'sirlaridir.

Shaxslararo munosabatlar – bu ustanovkalar tizimi bo'lib, bu guruh a'zolarining bir-biriga ishonch va umidlari tashkiliy va mazmuniy birgalikdagi hayotiy munosabatlari ya'ni, insonlarning muloqotiga asoslangan qadriyatlar va birgalikdagi faoliyatlari. Shaxslararo munosabatlar tabiati ijtimoiy munosabatlar tabiatidan tub mohiyati bilan farq qiladi. Shaxslararo munosabatlarda muomalaning inson psixik dunyosiga ta'siri masalalarini psixolog olimlardan L.S.Vigotskiy, S.L.Rubinshteyn, A.N.Leontev, B.G.Ananev, A.V.Zaporojets, A.A.Bodalev, B.F.Lomov, M.I.Lisina, G.M.Andreyeva, B.D.Parigin, N.N.Obozov, V.M.Myasishchev va boshqalar tadqiqot ishlarini olib borganlar.

O'zbekistonlik psixologlardan E.G'.G'oziyev, B.R.Qodirov, G'.B.Shoumarov, V.M.Karimova, Z.T.Nishanova, B.M.Umarov, N.A.Sog'inov kabi olimlar tomonidan olib borilgan izlanishlarda oiladagi, turli ijtimoiy guruhlardagi shaxslararo munosabatlarning namoyon bo'lish xususiyatlari, unga ta'sir etuvchi omillar masalasi o'rganilgan.

Bugungi kundagi o'rganishlar natijasi va kuzatuvlarga ko'ra etnopsixologik sohadagi tadqiqotlar ko'plab yo'nalishlarda olib borilayotganini aniqlandi. Inson ruhiyati bilan bog'liq sohalarning deyarli barcha jihatlarini doimiy ilmiy nazorat ostidadir. Soha olimlarining tadqiqotlarida aytilishicha samarali izlanish olib borish uchun ijtimoiy-psixologik muammolarni boshqa fanlar bilan birga kompleks o'rganmoq zarur. Kompleks metod orqali tadqiqotning nafaqat ilmiyligi oshadi, balki u o'rganilayotgan ob'ektning turli nuqtai nazardan tahlil qilish imkoniyatini ham beradi. [3,...32 b]

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda Namangan viloyatining tumanlari va shaharda yashovchi oilalar misolida shaxslararo munosabatlarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari o'rganildi. Tadqiqotda quyidagi maqsad va vazifalar asosida empirik ma'lumotlar to'plandi. Bundan maqsad hudud oilalaridagi shaxslararo munosabatlardagi mavjud tendentsiyalar, ularga ta'sir etuvchi omillar, rollar tizimi va muloqot xususiyatlarini o'rganishdan iboratdir.

Tadqiqot davomida quyidagi usullardan foydalanildi:

a) So'rovnoma usuli:

– Tadqiqot muallifi tomonidan tuzilgan “Oiladagi shaxslararo munosabatlar” so'rovnoma. Unda muloqot darajasi, shaxsiy pozitsiya, emotsional yaqinlik va konfliktlar haqidagi savollar joy olgan.

b) V.V.Boykoning “Empatiya darajasini tashxis qilish” metodikasi:

– Shaxsning ichki hissiy holati, o'zini qanday idrok etishi va munosabatlardagi g'amxo'rlik, qayg'udoshlik darajasini baholash uchun.

v) .Yarimstrukturalashgan intervyu:

– 50 nafar ishtirokchi bilan yuzma-yuz suhbat o'tkazilib, oiladagi munosabatlar, o'zaro hurmat, empatiya, qadriyatlar va ziddiyatlar haqida to'g'ridan-to'g'ri fikrlar to'plandi.

Tahlil va natijalar

Shaxslararo munosabatlarning samaradorligi uning sub'ektlari tomonidan boshqalarga nisbatan ifodalanadigan empativ qobiliyat va uning rivojlanganlik darajasiga bog'liqdir.

Empatiya - bu murakkab, ko'pqirrali fenomen bo'lib, uning tarkibiga emotsional,

kognitiv va xulqiy ko'nikma, malaka va qobiliyatlar kiradi. Empatiya tarkibiga kiruvchi emotsional, kognitiv, xulqiy komponentlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir (garmonik-disgarmonik) kishining odamlar bilan bo'lgan ijtimoiy-psixologik munosabatlari va muloqot tajribasi bilan belgilanadi. Konkret shaxs empatiyani o'zgalar harakatlariga javob reaksiyalarida yoki empatiya ob'ekti holati bilan ro'y bergan refleksiya qilingan kechinmalarda yoki o'zaro munosabatlarga kirishish imkonini beruvchi malaka va ko'nikmalarda namoyon qiladi [4,...22 b]

Buning uchun ota-onalar va farzandlarning empatiyasini o'rganishda V.V.Boykoning “Empatiya darajasini tashxis qilish” metodikasidan foydalanildi.

Ota-onalar va farzandlardagi empatiya darajasini baholash

Ota-onalarning empatiyaga qobiliyatligi	Farzandlarning empatiyaga moyillik natijalari					
	Empatiyaning ratsional kanali	Empatiyaning emotsional kanali	Empatiyaning intuitiv kanali	Empatiyani qo'llovchi ustanovklar	Empatiyadagi kirishimlilik qobiliyati	Empatiyadagi identifikatsiya
Empatiyaning ratsional kanali	0.451**	0.277*	0.378*	0.461**	0.245*	0.323*
Empatiyaning emotsional kanali	0.228	0.199	0.211	0.164	0.162	0.162
Empatiyaning intuitiv kanali	0.613**	0.208	0.456*	0.361	0.227	0.245*
Empatiyani qo'llovchi ustanovkalar	0.425**	0.327*	0.406**	0.541**	0.268*	0.271*
Empatiyadagi kirishimlilik qobiliyati	0.177	0.242*	0.301*	0.158	0.147	0.207
Empatiyadagi identifikatsiya	0.266*	0.174	0.278*	0.243	0.219	0.283*

Tadqiqot davomida olingan natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, Yangiqo'rg'on va Chortoq tumanidagi oilalar a'zolarida empativlik tarkibiga kirgan xususiyatlarining rivojlanish darajasi o'rtasida farq kuzatiladi. Metodika ota-onalarga va ularning farzandlari uchun mo'ljallanib tatbiq etildi.

Biz tadqiqotdan olingan natijalarni ota-onalar va farzandlardagi empatiyaga qobiliyatlik orasidagi ichki qonuniyatlarni aniqlash maqsadida korrelyatsion tahlilga tayanishni lozim topdik. Oilaviy munosabatlar sharoitida ota-onalar bilan farzandlar orasidagi munosabat ularning atrof-olamga, voqea-hodisalarga munosabatida qanday bog'lanish hosil qila olganligi aniqlandi. Ijtimoiy-pertsepsiyani tavsifiga ko'ra hamda shaxsning emotsional holati, uning tuyg'u va kechinmalari atrof-olamni idrok etish, u bilan birga o'zini his eta olishi, atrofda kishilarning tuyg'ularini o'zida kechirishi, ularning ruhiyatidagini o'zida aks ettira olishi va bular orqali ularga murojaat etish shubhasiz empatiyaning mazmunida aks etadi. Tadqiqotning mazkur bosqichida viloyatning Yangiqo'rg'on tumani 60 ta va Chortoq tumani qishlog'idan 60 ta oilalar ishtirok etdilar.

Empatiyaning ratsional kanali, ya'ni kishining e'tiborini, tafakkurini, o'zga kishining holati, muammolari va xulqini tushunishga qanchalar moyilligini aniqlash bo'yicha ko'rsatkichlar Yangiqo'rg'on va Chortoq tumanlari aholisida farq mavjud.

Empatiyaning emotsional kanali bo'yicha ko'rsatkichlar shaxsning atrofida gilarini hissiy qabul qilishi, ularning kechinma va tuyg'ularini his etishi va dardiga sherik bo'lishi, qo'llab-quvvatlash qobiliyati aks etadi. Aniqlangan ma'lumotlar Yangiqo'rg'on tumani aholisida (3,52) Chortoq tumani aholisiga (2,72) nisbatan yuqori ekanligini ko'rsatdi. Mazkur holat ularda boshqalarga nisbatan xayrixohlik, mehribonlik va ko'ngilchanlik sifatleri ustunligi bilan determinatsiyalanishi mumkin.

Empatiyaning intuitiv kanali, ya'ni insonning o'z sherigini xulq-atvori va xatti-harakatlarini bashorat qilish qobiliyati bo'yicha ko'rsatkichlar har ikki tuman ko'rsatkichlari o'rtasida sezilarli farqlar aniqlanmadi.

Empatiyani qo'zg'atuvchi yoki susaytiruvchi ustanovkalarni aks ettiradigan shkala inson boshqalardan o'zini olib qochishi, odamlar bilan suhbatlashishdan o'zini chetga olsa va ularga bee'tibor bo'lsa, boshqalarning muammolariga befarq qarashi, empatiya samaradorligining pasayishini aks ettiradi. Mazkur shkala bo'yicha natijalarning qiyosiy tahlili ularda farq mavjudligidan dalolat beradi.

Empatiya holatiga kirishish qobiliyati inson uchun muhim bo'lib, uning kommunikativ xususiyatlari odamlarda erkinlik, ishonuvchanlik va mehr hissini shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu shkala bo'yicha har ikki tuman aholisi vakillarida bir xil ustunlik mavjudligini ko'rsatadi.

Identifikatsiyalash – empatiyaning muhim sharti hisoblanib, u insonni o'zga kishilarning dardini o'zida kechirish va ularga hammad bo'lish qobiliyatini ifodalaydi. Bu ko'rsatkich bo'yicha natijalar har ikki tumanda istiqomat qiluvchi ota-onalarda farzandlarga nisbatan ustunligi ma'lum bo'ldi. Mazkur holat yoshga xos xususiyatlar u yoki bu jihatdan shaxsning empativlik darajasiga o'z ta'sirini ko'rsatishidan dalolat beradi. [4,...82 b]

Tadqiqotimizda ota-onalarning empatiyaga qobiliyati bilan farzandlari munosabatlari o'rtasida yigirmaga yaqin ishonchlik korrelyatsion bog'lanishlar mavjudligi kuzatildi. Ota-onalarning empatiyaga moyillik ko'rsatkichlari "ota-onaga empatiya" shkalasi farzandlarning barcha shkalalari bilan ijobiy bog'lanish hosil qila olgan. Bundan ko'rinadiki, ota-onalar farzandlariga pand-o'g'it berayotganlarida birinchi o'rinda diqqat-e'tiborlarini inson qadr-qimmatini, atrofdagilarga hurmat tuyg'usi, insonlar boshiga muammolar tushganda yordam berish, ularni yaxshi tushunish va dardlariga sherik bo'lishni e'tirof etar ekanlar. Chunki milliy va madaniy an'alarimizda ham inson qadr-qimmatini e'zozlash, "Kattalarga hurmat va kichiklarga izzat ko'zi bilan qarash kerak"-degan naql doimo uqtirib kelinadi.

Ammo, empatiyani o'rganish natijalari ota-ona munosabatlarini farzand ijtimoiy pertseptsiyasiga ta'siri uchun amaliy harakatlar muhimligini taqozo etdi.

Demak, bugungi kunda farzand nazorati ota-onalar tomonidan ancha kuchli yo'lga qo'yilishi lozim hamda bolalarining qiziqishlariga ham e'tibor berishlari muhim ahamiyatga ega ekanligi e'tirof etiladi. [4,...122 b]

XULOSA VA TAKLIFLAR

Shaxslararo munosabatlarni diagnostika qilish metodikalarini mahorat bilan o'z o'rnida foydalanish tadqiqotlarning samaradorligini yanada oshiradi va jamoadagi psixologik muhitga aniq tashhis qo'yish imkonini beradi.

Ota onalarning o'z farzandlariga munosabati bu bolalarga nisbatan o'rnatiladigan pedagogik ijtimoiy ustanovka bo'lib, o'z ichiga ratsional emotsional va xulq-atvor komponentlarini oladi.

Oiladagi shaxslararo munosabatlar, jumladan ota-ona va farzand munosabatlari ko'p jihatdan ota-onaning pedagogik-psixologik bilimdonligi, bolalar xulq-atvorini to'g'ri nazorat qilishi, oiladagi psixologik muhitning yoqimlili, ota-onaning shaxsiy namunasi kabi omillar ta'siriga bog'liq.

Empatiya tarkibiga kiruvchi emotsional, kognitiv, xulqiy komponentlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir (garmonik-disgarmonik) kishining odamlar bilan bo'lgan ijtimoiy-psixologik munosabatlari va muloqot tajribasi bilan belgilanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. SHoumarov G'.B., Rasulova Z.A. Yoshlarda oilaviy hayot haqidagi tasavvurlar //Oila barqarorligi: muammolar, tajribalar, istiqbollar. Respublika ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari to'plami– Toshkent,2012.–B.116- 118.
2. Akramova F.A. va boshqalar. Oila entsiklopediyasi. – T: «Ozbekiston milliy ensiklopediyasi» Davlat ilmiy nashriyoti, 2019. – 240 b.
3. Shoumarov G'.B., Turgunboeva A.G. va boshqalar.. Oila psixologiyasi. – Toshkent 2022. O'quv qo'llanma, -37-41 b.
4. Ijtimoiy munosabatlar etnopsixologiyasi: Monografiya /A.Turg'unboyeva. – "Namangan nashriyoti", 2025. – 80- 98 b.
5. Qayumov, B. Z. (2025). O'smirlarda kreativlik namoyon bo'lishining hududiy tafovutlari. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali, 3(6).
6. Oila entsiklopediyasi. Tuzuvchilar: F.A.Akramova, Z.Bilolova, I.Jovliev. – T: «Ozbekiston milliy ensiklopediyasi» Davlat ilmiy nashriyoti, 2019. – 240 b.
7. Baxtiyor, Q. (2024). Creativity as a research subject in psychological research. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 4(07), 76-80.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.